

การวิเคราะห์คุณค่าในรายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” An Analysis of Values in TV Documentaries “People's Way Series”

รัชนิพร ศรีรักษา¹ และ บงกช²

RUCHANEEPORN SRIRUKSA and SU ZHIYIN

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์คุณค่าในรายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าด้านการถ่ายทอดเนื้อหาของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563 ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 47 ตอน โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดีโทรทัศน์ที่มีต่อผู้ชม และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าคุณค่าของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” สามารถแบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้ความรู้ต่าง ๆ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น 2) การให้แนวทางในการดำเนินชีวิต มีการใช้ชีวิตด้วยคุณธรรม การสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม 3) การให้ความบันเทิง ผู้ชมสามารถได้รับความสนุกสนานและประทับใจในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม 4) การเป็นสื่อกลาง ประกอบด้วยเป็นสื่อกลางสร้างแนวทางการใช้ชีวิตแบบพอเพียง เป็นสื่อกลางอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และเป็นสื่อกลางนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน 5) การสร้างเทคนิคในการนำเสนอ ซึ่งทำให้ผู้ชมได้เห็นเสน่ห์ของความเป็นอยู่วิถีชีวิตในแบบของคนไทยและประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ หรือนำไปใช้ปรับปรุง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

คำสำคัญ: สารคดี รายการโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” คุณค่า

Abstract

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
E-mail: sriruksa@yahoo.com.

Assistant Professor Dr. of the Department of Humanities and Social Sciences Faculty of Arts, Huachiew Chalermprakiet University. E-mail: sriruksa@yahoo.com

²นักศึกษานิเทศศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
E-mail: 1871075800@qq.com

An analysis of values in TV Documentaries "People's Way Series" aimed to analysis of the value of broadcasting content of television programs "People's Way Series" 2019-2020, which broadcast on Thai PBS television station during the period from 8 June 2019 to 26 October 2020, a total of 47 episodes. By using a conceptual framework on the value of television documentaries to the audience and present the results of the research by descriptive analysis.

The results showed that the value of a television program "People's Way Series" 2019-2020 can be divided into 5 issues as follows: 1) Providing knowledge of the way of life, nature and environment culture and local wisdom. 2) Giving way to life, living life with virtue, Inheritance of local culture and wisdom environmental conservation. 3) Entertainment, Viewers could be entertained and impressed by the proper use of communication.. 4) Mediation, It consisted of a medium to created a self-sufficient lifestyle. It was a medium for preserving the way of life of the local people. and as a medium to presented the identity of the community. 5) Creating presentation techniques, which allows viewers to see the charm of living, way of life in the style of Thai people and neighboring countries in ASEAN in order to understand and be able to apply for improving and solving problems.

Keywords: Documentary, Television program "People's Way Series", Value

สารคดีโทรทัศน์จัดเป็นรายการที่นำเสนอเรื่องจริงมีเนื้อหาสาระมุ่งเน้นให้ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียดเจาะลึกมากกว่าความบันเทิง มีวิธีการนำเสนอรายการที่หลากหลายโดยนำเรื่องราวของความเป็นจริงมาสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสร้างเสริมการเรียนรู้ด้วยการใช้องค์ประกอบภาพและเสียงของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่องนั้นมานำเสนออย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีผลกระทบกับผู้ชมเมื่อได้ดูแล้วสามารถนำไปคิดต่อได้ (ปฏิบัติการผลิตรายการสารคดี, 2549, น.1) ดังนั้น จึงถือเป็นรายการที่มีบทบาทและความสำคัญมากต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และทัศนคติของผู้ชมรายการ เพราะผู้ชมจะได้ทั้งความรู้และแง่คิดจากการนำเสนอข้อเท็จจริง ช่วยเปิดโลกทัศน์ของผู้ชมให้กว้างไกล ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมทำให้มีความรู้ที่ทันสมัยทันโลกตลอดเวลา สารคดีโทรทัศน์เป็นสื่อกลางที่มีคุณค่าในการเผยแพร่ความรู้ที่หลากหลายและมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของคนทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรายการสารคดีในมุมมองที่ต่างกัน

รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” เป็นรายการที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัย มีเนื้อหาให้คุณค่าด้านความรู้ ความเข้าใจ และแง่คิดที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละพื้นที่ทั้งในประเทศไทยและอาเซียน โดยการเล่าเรื่องผ่านประสบการณ์จริงของผู้ร่วมรายการ ทำให้ผู้ชมมีความรู้และความเข้าใจอย่างชัดเจนทั้งในด้านการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้มีกำลังใจ มีความสุข มีความเพลิดเพลินสนุกสนาน การวิเคราะห์รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ผู้วิจัยเลือกศึกษารายการที่ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ถึงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2563 รวมทั้งสิ้น 47 ตอน รายการแต่ละตอนมีความยาวตอนละประมาณ 25 นาที โดยผู้วิจัยบันทึกรายการจากเว็บไซต์ยูทูบ ผู้วิจัยในฐานะของนักศึกษาชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์คุณค่าด้านการถ่ายทอดเนื้อหาของรายการสารคดี “ชีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563 เพื่อจะได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตในมุมมองด้านต่าง ๆ ของคนไทยและประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนได้อย่างชัดเจน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับรายการสารคดี

รายการสารคดีโทรทัศน์ เป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาสาระในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียดเจาะลึก ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยเรื่องที่น่าสนใจต้องเป็นข้อเท็จจริงทั้งหมด ใช้เสียงจริงของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่องนั้น เพื่อให้ความรู้ ข้อเท็จจริง และเกิดอิทธิพลแก่ผู้ชม นักวิชาการได้อธิบายเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของรายการโทรทัศน์ ดังนี้

สมสุข หินวิมาน และคณะ (2557, น. 97-98) กล่าวว่า สารคดี (documentaries หรือ features) เป็นรายการที่นำเสนอข้อมูล ภาพ และเสียงของเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่จริง โดยนำเสนอเรื่องราวเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างละเอียดเจาะลึกตลอดรายการ สารคดีจัดเป็นรายการประเภท non-fiction เช่นเดียวกับรายการข่าว เนื่องจากเนื้อหาเป็นเรื่องจริงและเชื่อถือได้ มีใช้เรื่องที่แต่งขึ้น สารคดีจัดเป็นรายการประเภทสาระ แม้สารคดีบางรายการจะนำเสนอโดยมีกลืนอายุของบันเทิงคดี แต่เนื้อหาหรือข้อมูลที่นำเสนอมุ่งหวังให้ผู้ชมเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ อย่างชัดเจน

อรนุช เลิศจรยารักษ์ (2556, น.68) กล่าวว่า รายการสารคดีเป็นรายการที่มุ่งเน้นเสนอข้อเท็จจริง ให้ความรู้ ข้อมูล และเหตุการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชม มุ่งให้ผู้ชมเมื่อชมแล้วมีแรงบันดาลใจให้กระทำ การเสนอเรื่องราวข้อเท็จจริงโดยผ่านรูปแบบต่าง ๆ อย่างเช่น รูปแบบรายการ พุดคุยการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ความน่าสนใจ และมีความหลากหลายในเรื่องของกลวิธีการนำเสนอ การอ่านบทบรรยายประกอบ ภาพ ดนตรี เสียง ประกอบ การสัมภาษณ์ การสนทนา การพุด จะทำให้ดูแล้วสนุกสนาน ได้ความรู้และไม่น่าเบื่อ

สรุปได้ว่า รายการสารคดี คือ รายการที่รวบรวมข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมานำเสนอต่อผู้ชม โดยใช้เทคนิคการนำเสนอต่าง ๆ ผสมผสานกันเพื่อจูงใจให้ผู้ชมสนใจ นอกจากนั้นยังมีคุณค่าในด้านเนื้อหาความรู้ ข้อเท็จจริง และแง่คิดต่าง ๆ รวมทั้งความสนุกสนานที่ผู้ชมจะได้รับไปพร้อม ๆ กัน

แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดี

สารคดีเป็นรายการที่มุ่งแสดงความรู้ ความคิด ความจริง และความกระตือรือร้นเป็นสำคัญ อธิภาพ โลหิตกุล (2552, น.12-19) กล่าวว่า สารคดีมีมิติ เหมือนภาพหนึ่งภาพที่มีครบทั้งเรื่องราว องค์ประกอบ แสงเงา ให้ความหมายลึกซึ้งกินใจ ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกในทางสร้างสรรค์แก่ผู้ชม ในหลายมิติได้แก่ 1) เสนอเรื่องราวอย่างรอบด้านทุกประเด็นสำคัญที่ล้อมรอบตัวข้อมูลที่จะ

นำเสนอ มีการนำเสนอภาพที่ทำให้มองเห็นและเข้าใจพัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน และนำเสนอ เรื่องที่ลึกลงไปในจิตวิญญาณของผู้คนที่มีความผูกพันอยู่กับสถานที่นั้นหรือสิ่งนั้น ก่อให้เกิดอารมณ์ ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ตื่นเต้น ตื่นตาตื่นใจ ปิติยินดี โศกสลด สนุกสนาน ตลกขบขัน น่ารัก หรือ ประทับใจ อันจะนำมาซึ่งสำนักหรือการตระหนักในจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่ง 2) รูปแบบการนำเสนอ สารคดีที่ดีจะทำให้ผู้ชมได้รับอารมณ์รส ความบันเทิงความเพลิดเพลินอันเกิดจากการวางพล็อต การ ดำเนินเรื่องดี การใช้ภาษาสละสลวยกินใจ ผู้ให้เสียงบรรยายได้อารมณ์ มีความน่าเชื่อถือ มีเนื้อหาที่ ดี ผู้ชมได้รับสาระทางปัญญา ทำให้ผู้ชมได้แง่คิดมุมมองดี มีแง่คิดใหม่ ๆ หรือชมแล้วได้แง่คิด อันก่อให้เกิดสำนึกในทางสร้างสรรค์ 3) สารคดีเรื่องหนึ่งควรจะประกอบด้วยข้อมูลทางกายภาพ คือ ข้อมูลประเภทข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ และข้อมูลทางจินตภาพ เป็นข้อมูล ประเภททัศนยะ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารคดีเรื่องนั้น ๆ เป็นแง่คิดให้ผู้ชม เก็บไปคิดพิจารณาเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงในเรื่องต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การ ตระหนักในคุณค่าแห่งภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นต้น

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าของสารคดี

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณค่าของสารคดีมีดังนี้ Wang ZhiZi (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาของรายการสารคดีสามารถแบ่งเป็น 3 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติ และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในท้องถิ่น 2) วัฒนธรรมเกี่ยวกับศิลปะ อาหาร ประเพณีและความเชื่อของชุมชนต่าง ๆ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน การถนอมอาหาร สำหรับคุณค่าของรายการสารคดีพบว่า มีคุณค่า ในด้านการให้ความรู้ การให้แง่คิด การให้ความบันเทิง การเป็นสื่อกลาง การแสดงตัวตนของกลุ่มชน และการให้ความสำคัญต่อภาษาถิ่น

นอกจากนั้น Meng Wei (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สารคดีโทรทัศน์ “ตาม อำเภोजาน” พ.ศ. 2563 ที่ออกอากาศทางอมรินทร์ทีวีช่อง 34 จำนวน 38 ตอน ผลการวิจัยพบว่า สารคดีโทรทัศน์ “ตามอำเภोजาน” พ.ศ. 2563 มีคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ 1) การให้ความรู้ ได้แก่ การให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการประกอบอาหารและการใช้อุปกรณ์ประกอบอาหาร ภูมิปัญญา ชาวบ้าน วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และสัตว์กับพืชพันธุ์ 2) การให้ความบันเทิง ผู้ชมสามารถได้รับความสนุกสนานบันเทิงจากคำพูด การแต่งกาย ท่าทาง และความไม่ชำนาญในการตามหาวัตถุดิบ

ของพิธีกร 3) การให้แนวทางในการดำเนินชีวิตมีทั้งการพึงพาธรรมชาติ การใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้ชีวิตด้วยคุณธรรม 4) การเป็นสื่อกลางที่ช่วยเผยแพร่ความเป็นท้องถิ่นทางด้านภาษาท้องถิ่นและรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นมุมมองที่ปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ อีกทั้งยังเป็นช่องทางที่ดีสำหรับการเผยแพร่เสน่ห์ของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์คุณค่าด้านการถ่ายทอดเนื้อหาของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาวิเคราะห์จากเนื้อหา (Content Analysis) ในสารคดีโทรทัศน์
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของสารคดีโทรทัศน์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
3. ศึกษาและรวบรวมรายการโทรทัศน์ที่มีคุณค่าด้านให้ความรู้ ให้แง่คิด ให้ความบันเทิง เป็นสื่อกลางเผยแพร่วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และสร้างเทคนิคในการนำเสนอ คัดเลือกสารคดีโทรทัศน์ที่ให้ความรู้และมุมมองแง่คิดต่าง ๆ ได้แก่ ศึกษารายการสารคดี “ชีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563 ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2562 ถึงวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2563 รวมทั้งสิ้น 47 ตอน
4. วิเคราะห์คุณค่าของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563 และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” พบว่า คุณค่าของรายการโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ที่ออกอากาศ พ.ศ. 2562-2563 มีการให้ความรู้ การให้แนวทางในการดำเนินชีวิต การให้ความบันเทิง การเป็นสื่อกลาง และการสร้างเทคนิคในการนำเสนอ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้

การให้ความรู้ หมายถึง การเสนอข้อมูลหรือเนื้อหาสาระเป็นข้อเท็จจริง และความรู้ที่มาจากประสบการณ์ของผู้ร่วมรายการ จากการวิเคราะห์สารคดีพบว่า รายการสารคดี “ชีรีส์วิถีคน” ให้ความรู้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอาเซียน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอาเซียน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง การดำรงชีวิต การครองชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบทที่อาศัยอยู่บนภูเขา เช่น ตอน “ผักผิงดิน” วิถีโบราณ บ้านปางสา จังหวัดเชียงราย เนื้อหาที่น่าสนใจทำให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าลิสู่เป็นแบบเรียบง่าย มีความสุข และมีความพอเพียง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พิธีกร: ผมสังเกตนะครับ การทำไร่ของชาวบ้านที่นี่จะปลูกทุกอย่างแบบผสมผสาน มุ่งเน้นด้วยการเอาไปกินมากกว่าทำเอาไปขายนะครับ

พิธีกร: และที่สำคัญและเจอไม่ว่าจะพูดที่ทีก็จะเป็นหนึ่งในรายชื่อที่ชาวบ้านพูดถึงนั่นก็คือแตงนะครับ แตงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวบ้านที่นี่ นอกจากจะเอาไว้กินเป็นอาหารแล้ว ในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น ตรุษจีน แตงก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการไหว้บรรพบุรุษเพื่อบ่งบอกความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณที่ได้เพาะปลูกเอาไว้

(“ชีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 22 “ผักผิงดิน” วิถีโบราณ บ้านปางสา จังหวัดเชียงราย ออกอากาศ 11 พ.ย. 62)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในหมู่บ้านกลางหุบเขาส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนยูนนาน และเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าลิสู่ มีอาชีพทำไร่ โดยจะปลูกทุกอย่างผสมผสานกัน ทั้งข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่ว พักทอง ทานตะวัน และพืชสำคัญที่ชาวบ้านจะขาดไม่ได้ก็คือ “อ้อพู่” หรือ แตงคอยที่ใช้เป็นอาหารและในงานพิธีสำคัญต่าง ๆ เช่น ตรุษจีน แตงก็จะเป็นส่วนหนึ่งของการไหว้บรรพบุรุษเพื่อบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณที่ได้เพาะปลูก นอกจากนั้น

ยังทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อกันของชาวบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเหลือกันและแบ่งปันผลิตผลที่มีแก่กัน เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข

1.2 ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มนุษย์อาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต รายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ตอน วิถีคนเก็บเห็ดเผาะ บ้านปลายนาสวน ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเนื้อหาที่น่าสนใจทำให้ผู้ชมได้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังทำให้ผู้ร่วมรายการภูมิใจในบ้านเกิดของตนเอง ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): หมู่บ้านนาสวนอุดมสมบูรณ์ด้วยผืนป่าครับ เรามีเห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดทุ่ง เห็ดหนาม แล้วก็เห็ดลม โดยเฉพาะช่วงต้นฤดูฝนนั้น เป็นช่วงฤดูกาลของ “เห็ดเผาะ” และวันนี้เราก็จะไปเก็บ เห็ดเผาะครับ

พิธีกร: เห็ดชนิดนี้ขึ้นอยู่ในป่าเต็งรังที่มีอยู่มากมายในบริเวณนี้ คนส่วนใหญ่ก็จะนำมาทำสารพัดอาหาร ที่เมืองกาญหรือจังหวัดกาญจนบุรีเป็นแหล่งใหญ่มากของเห็ดชนิดนี้ ดังนั้น วันที่เราไปจึงพบกลุ่มคนจำนวนมากนับเป็นร้อย ๆ คนที่พร้อมเดินทางเข้าไปหาเห็ดเผาะ

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 42 วิถีคนเก็บเห็ดเผาะ บ้านปลายนาสวน ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ออกอากาศ 21 ก.ย. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านนี้เป็นแหล่งเห็ดหลากหลายชนิด เช่น เห็ดโคน เห็ดเผาะ เห็ดทุ่ง เห็ดหนาม และเห็ดลม โดยเฉพาะช่วงต้นฤดูฝนเป็นฤดูกาลของ “เห็ดเผาะ” ออกมาให้ชาวบ้านได้เก็บกิน หรือเอาไปขาย เพราะที่นี่มีป่าเต็งรังที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของเห็ดชนิดนี้ ซึ่งทำให้ผู้ชมได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการหาเห็ด การเก็บเห็ด การหากินที่พึงพิงธรรมชาติเช่นนี้มีมายาวนาน เริ่มต้นจากที่ชาวบ้านหากินเองจนนำไปสู่การมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งการหาเห็ดเผาะบางที่ต้องเดินทางไกลเป็น 10 กิโลเมตรต้องสังเกตอากาศฟ้าฝน ส่วนอุปกรณ์ที่สำคัญในการหาเห็ดก็คือ “ซอ้นटकเห็ด” ที่ชาวบ้านประยุกต์ขึ้นมา โดยใช้ทัพพี ซอ้น มาผูกด้ามไม้ยาว เพื่อสะดวกในการ

ยื่นตักเห็ด ทำให้เกิดเป็นสายเห็ดไหลลงมารวมกันเป็นกลุ่มก้อนเก็บได้ง่าย การเก็บเห็ดคือเดินตามสายเห็ด เมื่อเจอเห็ดบริเวณไหนหมายความว่าบริเวณนั้นก็มีสายเห็ดอยู่

1.3 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น

วัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน เป็นมรดกสืบทอดกันมา และทุกคนในท้องถิ่นย่อมมีความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของมีความรักหวงแหนร่วมกัน รายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมท้องถิ่นของคนในอาเซียน เช่น ตอน วิถีโบราณ บ้านเหมืองแพร่ จังหวัดเลย ซึ่งเนื้อหาที่น่าสนใจทำให้ผู้ชมได้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านเหมืองแพร่ที่อยู่ในเขตประเทศไทย และในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้เข้าใจเสน่ห์ของแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): เวลาถึงงานก็จะมาบอกว่าไปทำบุญร่วมกัน แต่ที่ไม่เหมือนเดิมก็คือเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ห้ามวันไหนที่ข้ามได้ วันไหนที่ข้ามไม่ได้ เดี่ยวนี้อนุญาตให้เข้าได้เฉพาะวันพระ วันพระคือ 8 ค่ำ กับ 15 ค่ำ เวลาข้ามแดนก็ข้ามได้แต่ห้ามไปค้างคืน

พิธีกร: ในวันที่รายการไปถ่ายทำเป็นวันพระ 15 ค่ำ พี่น้องสองฝั่งสามารถข้ามไปเยี่ยมญาติและทำบุญได้ในวัดที่ชื่อเหมือนกันคือ วัดเหมืองแพร่ อย่าแปลกใจที่วัดเหมืองแพร่จะมีทั้งที่ฝั่งไทยและฝั่งลาว เพราะว่าแม้แต่ชื่อหมู่บ้านก็เป็นชื่อเดียวกัน สาเหตุที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าในอดีตนั้นทั้งสองฝั่งเป็นหมู่บ้านเดียวกันครับ คนไทยและลาวทั้งสองฝั่งแม่น้ำเหืองมีรากเดิมในการเป็นญาติพี่น้องกันจึงมีวัฒนธรรมและประเพณีเดียวกัน ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารและใช้เงินไทยในการซื้อขาย

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 23 วิถีโบราณ บ้านเหมืองแพร่ จังหวัดเลย ออกอากาศ 18 พ.ย. 62)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมของท้องถิ่นนี้มีความผูกพันสองแผ่นดินของไทยและ สปป.ลาว ทำให้ผู้ชมได้รู้ว่า “บ้านเหมืองแพร่” เป็นชื่อหมู่บ้านที่ใช้ชื่อเดียวกันทั้งฝั่งไทยและฝั่ง สปป.ลาว ห่างกันเพียงข้าม “แม่น้ำเหือง” ก็สามารถเข้าสู่ สปป.ลาว ได้ด้วยการข้ามแพไม้ไผ่ ซึ่งการข้ามแพที่นี้แค่สาวเชือกเท่านั้น ที่นี้มีวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน คนไทยกับคนลาวไปทำบุญ

ร่วมกัน ในวันพระ 8 ค่ำ กับ 15 ค่ำ เป็นเวลาที่คนทั้งสองฝั่งสามารถข้ามแดนไป-มาหากันได้ แต่ห้ามไปค้างคืน

1.4 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นทางเทคนิควิธีและองค์ความรู้ของชาวบ้านที่คิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอเรื่องราวชาวบ้านใช้ ภูมิปัญญาของตนเอง เช่น ตอน เกลือสินเธาว์ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก อำเภอดงเจริญ จังหวัดยโสธร ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอทำให้ผู้ชมได้ความรู้เกี่ยวกับชาวบ้านใช้ภูมิปัญญาในด้านต้มเกลือ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

พิธีกร: แม่ตุ๋ บัวกัน มุ่งงาม อายุ 62 ปี ผู้ผูกพันกับการต้มเกลือมาตั้งแต่อายุ 12 ปี มีความเชี่ยวชาญในการต้มเกลือให้ได้ปริมาณมากบอกว่า การต้มเกลือตามวิธีของคนที่นี่ ไม่ได้มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย ไม่ต้องซื้อหา แม้แต่การวัดความเค็มของน้ำเกลือ ก็ใช้ “หนามจาง”

(“ชีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 36 เกลือสินเธาว์ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก อำเภอดงเจริญ จังหวัดยโสธร ออกอากาศ 10 ส.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า เรื่องราวการใช้ภูมิปัญญาในการต้มเกลือ ทำให้ผู้ชมได้ความรู้เกี่ยวกับชาวบ้านใช้ต้นไม้ประจำถิ่นที่อยู่ในบ่อเกลือมาวัดความเค็มของเกลือด้วยวิธีการง่าย ๆ เพียงนำหนามจางไปวางลงในน้ำเกลือที่ได้จากการหมักข้าวไว้ 1 คืน หากหนามจางลอย แสดงว่าความเค็มพอเหมาะที่จะนำไปต้มเกลือได้ และหากจะต้มน้ำให้ได้เกลือในปริมาณที่มาก ต้องรู้จักการเร่งไฟและราไฟในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งเคล็ดลับนี้แม่ตุ๋บอกว่า เป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่เพื่อให้วิถีการต้มเกลือยังคงอยู่คู่กับชาวบ้านหนองเทาต่อไป

2. การให้แนวทางในการดำเนินชีวิต

การให้แนวทางในการดำเนินชีวิต หมายถึง คุณค่าด้านให้แง่คิดต่าง ๆ ที่แทรกไว้ในเรื่องความรู้ เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางปัญญา ที่ช่วยให้ผู้ชมนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนิน

ชีวิต อีกทั้งทำให้มีกำลังใจ มีความสุข และยังช่วยให้ผู้ชมรู้จักคิด และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม จากการวิเคราะห์สารคดีได้พบว่า รายการสารคดี “ชีรีสวีธิคน” มีคุณค่าในการให้แนวทางแก่ผู้ชม 3 ด้านได้แก่ ด้านคุณธรรม ด้านการสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น และด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวทางด้านคุณธรรม

คุณธรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงมาตรฐานทางศีลธรรม และเป็นรูปแบบของความคิดและการกระทำบนพื้นฐานของมาตรฐานทางศีลธรรม คุณธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน คุณธรรมที่ดีจะเป็นที่ยกย่องแก่ผู้ที่พบเห็น สามารถลดปัญหา และขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติได้ รายการโทรทัศน์ “ชีรีสวีธิคน” ได้นำเสนอคุณธรรมต่าง ๆ ของผู้ร่วมรายการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความช่วยเหลือและเมตตาใจ เป็นต้น ตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ หมายถึง แง่มุมหนึ่งของศีลธรรม แสดงถึงคุณลักษณะทางบวก เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความจริงใจ ความตรงไปตรงมา เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ความซื่อสัตย์ยังหมายถึงความน่าไว้วางใจ ความภักดี เช่น ตอน ฉันทให้เธอให้...แลกเปลี่ยนสร้างสุข บ้านสระแก้ว ตำบลสระแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ซึ่งเนื้อหาเสนอความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่ใช้การแลกเปลี่ยนสิ่งของเพื่อตอบสนองในสิ่งที่ตนเองขาด พ่อค้ามาขายของเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ ไม่เคยโกหกกับชาวบ้าน ซึ่งทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ 1 (ชาวบ้าน): แลกเปลี่ยนกันมา 10 กว่าปีแล้วค่ะ

เพราะเคยแลกมาตลอด พอเห็นเขามาก็อยากจะแลกเหมือนเดิม

ผู้ร่วมรายการ 2 (ชาวบ้าน): แม่ไม่กลัวพี่ชาติโกงหรือครับ

ผู้ร่วมรายการ 1 (ชาวบ้าน): ไม่กลัวค่ะ เพราะไว้วางใจกันแล้ว

ผู้ร่วมรายการ 3 (พ่อค้า): ถ้าพี่ชาติโกงแม่ ก็เท่ากับโกงตัวเอง

เพราะว่าผมก็อยู่ในใจแม่ แม่ก็อยู่ในใจผมเสมอ

(“ชีรีสวีธิคน”: ตอนที่ 33 ฉันทให้เธอให้...แลกเปลี่ยนสร้างสุข บ้านสระแก้ว ตำบลสระแก้ว อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร ออกอากาศ 20 ก.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านยกย่องพ่อค้าเป็นคนที่น่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ ชาวบ้านที่ไม่ต้องกังวลว่าจะมีสิ่งของที่ขาดในกระบวนการซื้อขาย ซึ่งมีการกระทำที่สะท้อนคุณธรรมแก่ผู้ชมคือ ในชีวิตเราต้องเป็นคนที่ซื่อสัตย์ ไม่หลอกลวงผู้อื่น ซื่อสัตย์และเชื่อถือได้เท่านั้น จึงจะประสบความสำเร็จ

2) ความอดทน

ความอดทน มาจากคำว่าขันติ หมายถึง การรักษาปกติภาวะของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งอันเป็นที่พึงปรารถนาหรือไม่ก็ตาม มีความมั่นคงหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน เช่น ตอน วิถีคนเลี้ยงผึ้ง บ้านป่าไผ่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน ซึ่งเนื้อหาที่น่าสนใจเรื่องราวของคนเลี้ยงผึ้ง เขาต้องมีความอดทน เพราะว่าต้องอพยพผึ้งนับล้าน ๆ ตัวเดินทางหลายร้อยกิโลเมตรไปตามหาแหล่งอาหารของผึ้ง ได้แก่ น้ำหวานที่อยู่ในเกสรของดอกไม้ตามสวนผลไม้ต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศไทย และไปการขนย้ายผึ้งเพื่อไปผสมเกสรต้องทำในตอนกลางคืน ต้องเลือกเวลาที่เหมาะสม ซึ่งทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความอดทน ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): ผึ้งคือคนงานที่จะเก็บน้ำหวานให้เรา
ผึ้งงานจะเป็นผึ้งเพศเมีย การนำผึ้งไปเก็บน้ำหวานในสวนต่าง ๆ
ต้องตรวจสอบอย่างดีว่าปลอดภัยเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายต่อ
ผึ้ง และการขนย้ายผึ้งจะขนย้ายในเวลากลางคืน
พิธีกร: วิธีของคนเลี้ยงผึ้งต้องอดทน ทุ่มเตด้วยใจรัก ชาวบ้าน
พวกเขาได้ว่า ผึ้งตัวเล็ก ๆ นี่ก็เปิดหัวใจของคนตัวใหญ่ ให้ได้
ข้อคิด และแนะนำมาปรับใช้ในประจำชีวิตได้นะครับ

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 45 วิถีคนเลี้ยงผึ้ง บ้านป่าไผ่ ตำบลป่าไผ่ อำเภอสี จังหวัดลำพูน
ออกอากาศ 12 ต.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า วิธีของคนเลี้ยงผึ้งต้องอดทน เขาต้องมีความอดทน เพราะว่าต้องอพยพผึ้งนับล้าน ๆ ตัวเดินทางหลายร้อยกิโลเมตรไปตามหาแหล่งอาหารของผึ้ง ได้แก่ น้ำหวานที่อยู่ในเกสรของดอกไม้ตามสวนผลไม้ต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศไทย และการย้ายผึ้งเพื่อไปผสมเกสรต้องย้ายในเวลาตอนกลางคืน ต้องเลือกเวลาที่เหมาะสม ซึ่งทำให้ผู้ชมได้เห็นถึงความอดทน ทุ่มเตด้วยใจรัก และผึ้งก็ยังให้ข้อคิดและนำมาปรับใช้ในชีวิต เรื่องของการทำหน้าที่ของตัวเองให้สมบูรณ์ให้แนวทางแก่ผู้ชมในเรื่องคุณธรรมคือความอดทนในชีวิตของเรา เราทุกคนต้องอาศัยความอดทน

เพื่อผลักดันไปสู่ความสำเร็จ ความอดทนถ้าหากมีในตัวบุคคลใดแล้ว ย่อมนำพาให้บุคคลนั้นประสบแต่ความเจริญ ชื่อน่าสังเกตคือ ไม่มีใครที่ประสบความสำเร็จโดยไม่อาศัยคุณธรรมข้อนี้ ความอดทนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์จะต้องมีอยู่ประจำใจ เพราะมันคือกุญแจที่จะนำพาทุกคนไปสู่ความสำเร็จ

3) ความช่วยเหลือและมีน้ำใจ

ความช่วยเหลือ คือ การให้ความอนุเคราะห์ เกื้อกูล ส่งเสริมหรือสนับสนุนแก่ผู้ที่เดือดร้อนด้วยความจริงใจ ส่วนความมีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ เช่น ตอน วิถีเรือชนทราย อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเนื้อหาที่น่าสนใจมีชุมชนคนเรืออาศัยอยู่บนเรือประมาณ 8 ครอบครัว อาศัยริมแม่น้ำนี้มานานกว่า 20 ปี โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสที่วัดเกริ่นจังหวัดปทุมธานี ทุกครอบครัวมีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดี เวลาที่วัดมีงานก็จะร่วมมือกันช่วยเหลือกัน ทำให้ได้เห็นมุมมองและแนวคิดในด้านการช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อกัน ตัวอย่างดังต่อไปนี้

พิธีกร: ชุมชนชาวเรือแห่งนี้มีทั้งเรือขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยมีจุดเชื่อมโยงกันผ่านสะพานไม้ลักษณะบ้านบนเรือที่เห็นก็มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครันเหมือนบ้านบนบกทั่วไป เพียงแต่ว่าพื้นที่ใช้สอยต้องดัดแปลงไปตามพื้นที่ของเรือ
ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): เรือแต่ละลำจะมีชื่อของเรือ
พิธีกร: แม้ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกัน แต่ก็ช่วยเหลือกัน เป็นภาพที่น่ารัก และสะท้อนความเอื้ออารีของคนไทยด้วยกันครับ

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 46 วิถีเรือชนทราย อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ออกอากาศ 19 ต.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การนำเสนอวิถีชีวิตของคนเรือที่จะต้องอดทนกับเวลาในการทำงานและการเดินทาง ซึ่งใช้เวลาเดินทางจากบ้านไปเป็นระยะเวลา 12-13 ชั่วโมง เพราะฉะนั้นเรือแต่ละลำจะมีพื้นที่สำหรับกินนอนอยู่บนเรือ หรือไปพักที่บ้านของชาวบ้านที่อาศัยริมแม่น้ำ แม้ว่าคนเหล่านี้จะไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกัน แต่ก็เต็มใจที่จะช่วยเหลือกัน ทำอาหารให้คนเรือกิน และจัดที่อยู่ให้พวกเขาพัก ความเอื้ออารีของชาวบ้านทำให้เกิดแง่คิดด้านคุณธรรมแก่ผู้ชม คือ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังคมที่ผู้คนให้ความช่วยเหลือกันนั้นคือสังคมที่ผู้คนมีจิตใจเมตตา มีความรักใคร่

เอื้อเพื่อต่อกัน การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเป็นการสร้างความสุขให้แก่ชีวิตของตัวเองและสร้างความเมตตา ความรักใคร่ เอื้อเพื่อต่อกัน และความเป็นสุขให้แก่สังคม

2.2 แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คู่มาอยู่กับสังคม ทำให้เกิดเอกลักษณ์ของความเป็นอยู่ และมรดกที่สำคัญเป็นความภูมิใจที่แสดงถึงเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรีของแต่ละพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยังบรรจุความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ในการแก้ปัญหาของชาติ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของคนในสังคมทุกคนต้องร่วมใจอนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่ สืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามนี้สืบไป รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอชาวบ้านในท้องถิ่นกำลังถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตัวเอง เช่น ตอน *เกลือสินเธาว์ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา* ได้นำเสนอพ่อสอนลูกต้มเกลือ ทำให้ผู้ชมได้แนวทางไปสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบ้านเกิดเอง ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): แม่ต้มเกลือมาตั้งแต่อายุ 12 ปี มาเป็นลูกมือพ่อแม่ จะถามพ่อแม่เค้าก็บอกว่าทำต่อกันมา คนบ้านหนองเทาใครไม่ผ่านหลักสูตรต้มเกลือก็ไม่ใช้คนบ้านหนองเทาคคนที่อยู่ประจำตอนนี้อาจจะไม่เก่งเท่าเขาแล้ว คนรุ่นเก่าก็ค่อยอ่อนล้าโรยแรง ก็มีแต่จะมาสอนคนรุ่นใหม่แบบนี้ให้สืบทอดการต้มเกลือ

(“ชีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 36 *เกลือสินเธาว์ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา* ออกอากาศ 10 ส.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า “เกลือสินเธาว์” เป็นมรดกจากผืนดินของบ้านหนองเทา วิธีการต้มเกลือก็เป็นภูมิปัญญาที่ชาวบ้านถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อให้วิถีการต้มเกลือยังคงอยู่คู่กับชาวบ้านหนองเทาต่อไป การนำเสนอเนื้อหาของรายการทำให้ผู้ชมได้เห็นวิธีการต้มเกลือและการถ่ายทอดวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวบ้านในการต้มเกลือสินเธาว์ นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบ้านเกิดของตนเองด้วย

2.3 แนวทางการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด คำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้

ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหลายต่อสิ่งแวดล้อนน้อยที่สุด รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ได้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อนของผู้คนในแต่ละพื้นที่ เช่น ตอน *มรดกกลางลำน้ำโขง* นำเสนอเรื่อง หมู่บ้านบ้านผาชัน อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ชายแดนไทย-ลาว โดยมี “แม่น้ำโขง” เป็นเส้นกั้นพรมแดน จึงมีชาวบ้านที่มีจิตอาสาเก็บขยะในแม่น้ำโขง ซึ่งทำให้ผู้ชมเห็นถึงความสำคัญของการอยู่กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อนอย่างกลมกลืน และเป็นแนวทางต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อนในสถานที่อื่นต่อไป ตัวอย่างดังต่อไปนี้

พิธีกร: อีกทั้งเรื่องราวชีวิตของมนุษย์ถ้ำบ้านผาชัน “พ่อใหญ่หมอน” พรานปลาแห่งแม่น้ำโขง ที่อาศัยอยู่ตามซอกหน้าผามากกว่า 20 ปีแล้ว พอว่างเขาก็หยิบขยะข้างในแม่น้ำโขงส่วนใหญ่เป็นหมวกกันน็อค และรองเท้า

(“ชีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 11 มรดกกลางลำน้ำโขง ออกอากาศ 26 ส.ค. 62)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การติดตามชมวิถีชีวิตการดำรงชีวิตของชาวบ้านริมน้ำโขง พ่อใหญ่หมอน เป็นชาวบ้านผาชัน มีอาชีพหาปลาในแม่น้ำโขง ชอบอาศัยอยู่ตามผาริมแม่น้ำโขง จนมีคนเรียกว่าเป็นมนุษย์ถ้ำ พ่อใหญ่หมอนเป็นผู้มีความรับผิดชอบและตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อนธรรมชาติ เวลาว่างเขาจะช่วยเก็บขยะในแม่น้ำโขง ขยะบางอย่างสามารถนำใช้งานได้อีก เช่น หมวกกันน็อค รองเท้า เป็นต้น พ่อใหญ่หมอนก็จะนำไปแจกให้ชาวบ้านได้ใช้ด้วย การนำเสนอเนื้อหาเหล่านี้จะทำให้ผู้ชม รู้ว่ามนุษย์เราได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อน ช่วยให้เราสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ และช่วยให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์เราดีขึ้น ดังนั้น จึงทำให้ผู้ชมเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อน

3. การให้ความบันเทิง

การให้ความบันเทิง หมายถึง ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” มีคุณค่าแก่ผู้ชมในด้านการทำให้มีความเพลิดเพลินสนุกสนานพร้อมกับได้รับความรู้และแง่คิดจากการใช้ภาษาในการสื่อสารถ่ายทอดเรื่องราวสารคดีได้อย่างเหมาะสม ทำให้รายการสารคดีน่าสนใจได้อย่างสนุกสนาน เกิดความอบอุ่นและประทับใจแก่ผู้ชม รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ทำให้เกิดความสนุกสนาน

ความสนุกสนาน เกิดขึ้นจากการนำเสนอเรื่องราว การลำดับภาพ และเสียงที่นำไปสู่การเชื่อมโยงเนื้อหาของผู้ชมกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเขาอยู่ สุดท้ายจะนำไปสู่บทสรุป เช่น ตอนฉันให้เธอให้...แลกเปลี่ยนสร้างสุข บ้านสระแก้ว ตำบลสระแก้ว อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น นำเสนอเรื่อง พ่อค้าปลารดแร่แลกเปลี่ยนของ ใครมีอะไรก็เอามาแลกปลา โดยใช้กระเปาะมาชั่งน้ำหนัก พ่อค้าก็ใช้กระเปาะพูดเล่นกับชาวบ้าน ทำให้ผู้ชมรู้สึกสนุกสนานมาก ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): กระเปาะเป็นเครื่องชั่งตวงข้าวเพื่อแลก
ใช้มา 12 ปีแล้ว ทำไมไม่เปลี่ยนใบใหม่คะ เปลี่ยนไม่ได้ครับ
รักษายิ่งกว่าภรรยาครับ ภรรยาไม่ดูแลขนาดนี้ ภรรยาผมไม่
เอาไว้น้ำร้อนนะ ผมไม่ให้นั่งน้ำร้อนผมนะ แต่กระเปาะต้องอยู่ใน
น้ำร้อนนะ เอาไว้น้ำหลังก็ไม่ได้

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 33 ฉันให้เธอให้...แลกเปลี่ยนสร้างสุข บ้านสระแก้ว ตำบลสระแก้ว
อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ออกอากาศ 20 ก.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การนำเสนอบทสนทนา ผู้ร่วมรายการใช้ภาษาเปรียบเทียบกับภรรยาของพ่อค้าเปรียบเทียบกับกระเปาะของพ่อค้า พ่อค้ารักกระเปาะยิ่งกว่าภรรยา ฟังดูเป็นเรื่องตลก แต่จะเห็นได้ว่ากระเปาะมีความสำคัญมากในหัวใจของพ่อค้า โดยพ่อค้าใช้กระเปาะมาชั่งน้ำหนักก็ใช้กระเปาะพูดเล่นกับชาวบ้านว่า “ภรรยาผมไม่เอาไว้น้ำร้อนนะ ผมไม่ให้นั่งน้ำร้อนผมนะ แต่กระเปาะต้องอยู่ในน้ำร้อนนะ เอาไว้น้ำหลังก็ไม่ได้” จะได้เห็นพ่อค้าเป็นผู้เล่าเรื่องที่มีอารมณ์ขัน จึงทำให้ผู้ชมรู้สึกเป็นกันเองเกิดความสนุกสนานและเกิดความสนใจต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่นำเสนอผ่านรายการ

3.2 ทำให้เกิดความอบอุ่นและประทับใจ

ความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นความรู้สึกที่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางใจ และสัมพันธ์กับเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจบางอย่างที่แต่ละคนมีไม่เหมือนกัน ความประทับใจ คือ ความรู้สึกชอบ หรือว่าผูกพันกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตสิ่งที่เราประทับใจมาก ๆ ก็จะส่งผลให้รู้สึกผูกพันหรือยังจดจำเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านั้นได้ดี เช่น ตอน เกลือสินเธาว์ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร นำเสนอเรื่องราวชาว “เกลือสินเธาว์” เมื่อพิธีกรไปสัมภาษณ์ชาวบ้านก็รู้สึกว่าการรักของพวกเขาเป็นความรู้สึกที่งดงาม เรียบง่าย ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ 1 (ชาวบ้าน): ผมก็ต้มเกลือเหมือนกันครับต้ม
เกลือจนได้เงินมาแต่งภรรยา สนุกนะ มาต้มเกลือ สาว ๆ ก็เยอะ

ผู้ร่วมรายการ 2 (ชาวบ้าน): ยายไม่ได้จีบนะ เขามาจีบยายเอง

(“ชีรีส์วิถีคน: ตอนที่ 36 เกลีสินเฮวี่ มรดกจากผืนดิน บ้านหนองเทา ตำบลนาแก
อำเภอคำชะอี จังหวัดสกลนคร ออกอากาศ 10 ส.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การนำเสนอบทสนทนาของชาวบ้านตายายทั้งสองคนที่เล่าให้ฟังถึงการพบรักกัน คุณยายรู้สึกอายจึงรีบบอกว่าปู่ไล่ตามจีบก่อน ยายได้บอกว่า “ยายไม่ได้จีบนะ เขามาจีบยายเอง” โดยใบหน้าของทั้งคู่ยิ้มตลอดเวลา ทำให้ผู้ชมเกิดความอบอุ่นและประทับใจ ได้รู้สึกถึงความรักของชาวบ้านที่เป็นบริสุทธิ์ เรียบง่าย และเป็นความรักที่ยืนยาว

4. การเป็นสื่อกลาง

การสื่อสารข้อมูลทุกประเภทต้องอาศัยสื่อกลางในการส่งผ่านข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปยังจุดหมายปลายทาง รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” จึงการเป็นสื่อกลางที่มีคุณค่าด้านสร้างแนวทางการใช้ชีวิตแบบพอเพียง การอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และช่วยนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเชิญชวนผู้ชมให้ปฏิบัติตาม รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ด้านสร้างแนวทางการใช้ชีวิตแบบพอเพียง

ชีวิตแบบพอเพียง คือ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ทุกคนสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรี ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตของตนเองมีความสุขมากขึ้น เช่น ตอน ชุมทรัพย์ในบ่อน้ำ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ได้นำเสนอพื้นที่ของ “บ่อน้ำกลางทุ่งนา” ซึ่งมีความสำคัญกับชาวบ้านที่ทำนามาก เนื้อหาของรายการนำเสนอให้เห็นการใช้บ่อน้ำทำให้ชาวบ้านมีความสุขในชีวิตมากขึ้น จึงเป็นสื่อกลางสร้างแนวทางการใช้ชีวิตแบบพอเพียงแก่ผู้ชมตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): บ่อน้ำในนาของผมนะใส่พันธุ์ปลา
เอาไว้ โดยเราไม่ต้องลงทุนอะไร และไม่ต้องเลี้ยงดู เวลาเก็บ
เกี่ยวข้าว ปลาที่กินข้าวตามนาที่ตก ปลาเหล่านี้ก็จะมารวมกันใน
บ่อที่เราสร้างไว้

(“ชีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 29 ชุมทรัพย์ในบ่อน้ำ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ออกอากาศ 30 ธ.ค. 62)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า รายการเป็นสื่อกลางที่นำเสนอให้ผู้ชมได้เห็นแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของ “บ่อน้ำกลางทุ่งนา” มีความสำคัญกับชาวบ้านที่ทำนามาก ยังสร้างเงินให้กับชาวบ้านในการจับปลาเพื่อนำไปเป็นอาหารและขายเพิ่มรายได้ ชาวบ้านใช้บ่อน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาของรายการทำให้ผู้ชมได้รู้จักวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นชีวิตที่พึ่งพาทรัพยากรรอบตัวเองแบบพอเพียงและมีความสุข ซึ่งรายการสารคดีได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่รูปแบบการใช้ชีวิตแบบพอเพียง ให้ผู้ชมได้รับรู้และนำไปใช้เป็นแนวทางในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ต้องร่ำรวยเป็นเศรษฐี แต่ก็ไม่ได้อยากจนต้องเบียดเบียนตนเอง และก็ไม่ใช่ว่าอยากได้จนต้องเบียดเบียนคนอื่นนั่นเอง

4.2 ด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

การอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น หมายถึง การรักษาสืบทอดวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น คนชนบทในแต่ละภาคนั้นมีวิถีชีวิตของตนเอง เช่น ตอน “มรดกวัวควาย” บ้านบึง ตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ นำเสนอให้เห็นว่าในหมู่บ้านนี้ “วัวควาย” เป็นมรดกที่มีชีวิตของชาวบ้านบึง หมู่บ้านเล็ก ๆ ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ชาวบ้านที่นี่แทบทุกหลังคาเรือนเลี้ยงวัวควาย ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ 1 (ชาวบ้าน): ถ้าไม่ให้พ่อออกมาเลี้ยงวัวให้อยู่แต่

บ้าน จะอยู่ไหมคะ

ผู้ร่วมรายการ 2 (ชาวบ้าน): ไม่อยู่ต้องมาเลี้ยงวัว ได้มานั่งมองวัว

มองควายก็มีความสุขไปนะ มองอากาศเย็น ๆ นอนเล่นไป มองดู

วัวเห็นควาย เห็นว่าวัวเรานี้อ้วนดีนะวัวเราพอมนะ เราก็จะได้

บำรุงเขาไปเรื่อย ๆ

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 39 “มรดกวัวควาย” บ้านบึง ตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ออกอากาศ 31 ส.ค. 63)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า “วัวควาย” เป็นมรดกที่มีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านเล็ก ๆ ซึ่งมีวิถีชีวิตและความผูกพันกับการเลี้ยงวัวควาย ชาวบ้านที่นี่แทบทุกหลังคาเรือนเลี้ยงวัวควาย ซึ่งสืบทอดฝีมือการเลี้ยงวัวควายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ รับเป็นมรดกตกทอดมาจากรุ่นพ่อ รุ่นแม่ จึงถูกดูแลเปรียบเสมือนคนในหมู่บ้าน ดังนั้น วัวควายจึงมีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่นี่เป็นอย่างมาก เข้า ๆ ก็จะพาออกไปหากินหญ้ากลางทุ่ง จนเย็นจึงพากลับบ้าน

4.3 ด้านการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน

อัตลักษณ์ของชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ก่อตัวขึ้นมา ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และได้ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม ทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจในชุมชนนั้น ๆ ให้เห็นธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิต นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้มีความโดดเด่น น่าสนใจ อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถบ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชน ควบคู่ไปกับการคำนึงถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดการจดจำและเกิดความประทับใจ เช่น ตอน *วิถีโบราณ บ้านเหมืองแพร่ จังหวัดเลย* นำเสนอเรื่องราววิถีความผูกพันสองแผ่นดินของ ไทย และ สปป.ลาว ที่บ้านเหมืองแพร่ ตำบลนาแห้ว อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ซึ่ง “บ้านเหมืองแพร่” เป็นชื่อหมู่บ้านที่ใช้ชื่อเดียวกันทั้งฝั่งไทยและฝั่ง สปป.ลาว ที่ห่างกันแม่น้ำเหือง วัดเป็น สี่กอนกลางนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน เป็นวัดที่มีวัฒนธรรมผสมผสานของสองประเทศ ตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

ผู้ร่วมรายการ (ชาวบ้าน): เพราะคนที่นี่ต้นตระกูลมาจากฝั่ง
สปป.ลาว ทำมาหากินร่วมกันกับฝั่ง สปป.ลาว ไปมาหาสู่กัน
ตลอด ทำมาหากินร่วมกัน ไปทำบุญที่วัดด้วยกัน

(“ซีรีส์วิถีคน”: ตอนที่ 23 *วิถีโบราณ บ้านเหมืองแพร่ จังหวัดเลย ออกอากาศ 18 พ.ย. 62*)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า รายการเป็นสื่อกลางที่นำเสนอให้ผู้ชมได้รับรู้ว่า วัดถือเป็น ศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสื่อกลางนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน เป็นสถานที่ที่มีวัฒนธรรม ผสมผสานโดยเชื่อมโยงผ่านกิจกรรมทางศาสนาของสองประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะของชุมชน คือการได้มาอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่มของคนในพื้นที่หรืออาณาเขตบริเวณใดบริเวณหนึ่งสมาชิกที่อยู่ใน ชุมชนความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคมมีการติดต่อกระทำระหว่างกันทางสังคม มีความผูกพันทางด้าน จิตใจต่อถิ่นที่อยู่อาศัย และเป็นศูนย์กลางที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5. การสร้างเทคนิคในการนำเสนอ

การสร้างเทคนิคในการนำเสนอ หมายถึง ผู้นำเสนอจะต้องมีบุคลิกภาพ ความเชื่อมั่น ประสบการณ์ การเตรียมตัว ความรู้ ความสามารถ เนื้อหาการนำเสนอจะต้องประกอบด้วย รูปแบบ ขั้นตอน ความน่าสนใจ สื่อประกอบ รายการสารคดีโทรทัศน์ “ซีรีส์วิถีคน” มีเทคนิคในการนำเสนอ โดยมีพิธีกรเป็นผู้นำเสนอและผู้ร่วมรายการเป็นผู้เล่าเรื่องประสบการณ์ มีภาพประกอบและการใช้

กราฟิกช่วยเพิ่มรายละเอียดอื่น ๆ ในการอธิบายเรื่องราวให้ชัดเจนขึ้น ทำให้รายการสารคดีมีความน่าสนใจและมีคุณค่าที่ดี เช่น ตอน *หมู่บ้านรถจี๊ป* นอกจากผู้ชมจะได้รับรู้เรื่องราวของรถจี๊ปผ่านการเล่าเรื่องจากผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการแล้ว ผู้ผลิตรายการยังใช้เทคนิคในการนำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านที่นิยมใช้ “รถจี๊ป” ด้วยวิธีการแทรกกราฟิกการ์ตูนการ์ตูนอยู่ในเนื้อหาปรากฏหลากหลายกิจกรรม เพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้และความเพลิดเพลินในขณะที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับ “รถจี๊ป”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ผลการวิจัยพบว่า สารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ที่ออกอากาศ พ.ศ. 2562-2563 มีคุณค่าด้านการให้ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของคนในประเทศไทยและอาเซียน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมที่ให้คุณค่าด้านแง่คิด ช่วยให้ผู้ชมนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทำให้มีกำลังใจ มีความสุข มีคุณค่าแก่ผู้ชมในด้านความเพลิดเพลินสนุกสนาน เกิดความอบอุ่นและประทับใจ เป็นสื่อกลางที่ทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในการสร้างแนวทางการใช้ชีวิตแบบพอเพียง การอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ ยังให้คุณค่าด้านการสร้างเทคนิคในการนำเสนอรายการสารคดีโทรทัศน์ให้มีความน่าสนใจ ซึ่งผลการศึกษาคคุณค่าของรายการโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” พ.ศ. 2562-2563 สอดคล้องกับแนวคิดของธีรภาพ โลหิตกุล (2552, น.12-19) กล่าวว่าคุณค่าของสารคดีเหมือนภาพหนึ่งภาพที่มีครบทั้งเรื่องราว องค์ประกอบ แสงเงา ให้ความหมายลึกซึ้งกินใจ ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกในทางสร้างสรรค์แก่ผู้ชม ได้แก่ 1) มีการนำเสนอภาพที่ทำให้มองเห็นและเข้าใจพัฒนาการอันยาวไกลจากอดีตสู่ปัจจุบัน และนำเสนอเรื่องที่ลึกลงไปในจิตวิญญาณของผู้คนที่มีความผูกพันอยู่กับสถานที่นั้น ๆ หรือสิ่งนั้น ๆ ก่อให้เกิดอารมณ์ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ตื่นเต้น ปิติยินดี สนุกสนาน ตลกขบขัน หรือประทับใจ 2) รูปแบบการนำเสนอสารคดีที่ดีจะทำให้ผู้ชมได้รับอารมณ์รส ความบันเทิงความเพลิดเพลิน อันเกิดจากการวางพล็อตการดำเนินเรื่องดี การใช้ภาษาสละสลวยกินใจ ผู้ให้เสียงบรรยายได้อารมณ์ มีเนื้อหาที่ดี ผู้ชมได้รับสาระทางปัญญา มีข้อมูลรอบด้าน ทำให้ผู้ชมได้แง่คิดมุมมองที่ดี มีแง่คิดใหม่ ๆ 3) สารคดีเรื่องหนึ่งควรจะประกอบด้วยข้อมูลทางกายภาพ คือ ข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ และข้อมูลทางจินตภาพ เป็นข้อมูลประเภททัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารคดีเรื่อง

นั้น ๆ เป็นแง่คิดให้ผู้ชมเก็บไปคิดพิจารณาเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงเรื่องต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การตระหนักในคุณค่าแห่งภูมิปัญญาพื้นบ้าน นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang ZhiZi (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561 ผลการวิจัยพบว่า รายการสารคดีมีคุณค่าในด้านการให้ความรู้ การให้แง่คิด การให้ความบันเทิง การเป็นสื่อกลาง การแสดงตัวตนของกลุ่มชน และงานวิจัยของ Meng Wei (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์สารคดีโทรทัศน์ “ตามอำเภอใจ” พ.ศ. 2563 ผลการวิจัยพบว่า รายการสารคดีโทรทัศน์ มีคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการประกอบอาหาร ภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และสัตว์กับพืชพันธุ์ 2) การให้ความบันเทิงจากคำพูด การแต่งกาย ท่าทางของพิธีกร 3) การให้แนวทางในการดำเนินชีวิตมีทั้งการพึ่งพาธรรมชาติ การใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้ชีวิตด้วยคุณธรรม 4) การเป็นสื่อกลางที่ช่วยเผยแพร่ความเป็นท้องถิ่นทางด้านภาษาท้องถิ่นและรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น คุณค่าเหล่านี้ถือเป็นมุมมองที่ปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ อีกทั้งยังเป็นช่องทางที่ดีสำหรับการเผยแพร่เสน่ห์ของชุมชน

ข้อเสนอแนะของการวิจัย

1. ควรวิเคราะห์คุณค่าของรายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ในด้านอื่น ๆ เช่น เป็นเครื่องมือการถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการขยายขอบข่ายทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการส่งผ่านอัตลักษณ์จากพื้นที่หนึ่งไปเผยแพร่สู่อีกพื้นที่หนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือในการขยายวัฒนธรรมย่อยไปสู่วัฒนธรรมแบบมวลชนได้

2. ควรวิเคราะห์รายการสารคดีโทรทัศน์ “ชีรีส์วิถีคน” ใช้แนวคิดอื่น ๆ เช่น เนื้อหา การใช้ภาษา กลวิธีการนำเสนอ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ธีรภาพ โลหิตกุล. (2552). *กว่าจะเป็นสารคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: อ่านเอาเรื่อง.
- บริษัทพานอรามาเวิลด์ไวด์. (2549). *ปฏิบัติการผลิตรายการสารคดี*. กรุงเทพมหานคร: พานอรามาเวิลด์ไวด์.
- สมสุข หินวิมาน และคณะ. (2557). *ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุและโทรทัศน์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชุดิมา.
- อรนุช เลิศจรยารักษ์. (2556). *หลักการเขียนบทโทรทัศน์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Meng Wei. (2564). *การวิเคราะห์สารคดีโทรทัศน์ “ตามอำเภอจาน” พ.ศ. 2563*. (วิทยานิพนธ์-ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.
- Wang ZhiZi. (2563). *การวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” พ.ศ. 2561*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.